

Sjørengautstikkeren – Ny bydel i Bjørvika

Utbygger:

Sjørenga Utvikling KS

- Edda Utvikling v/ Arne Blystad) 25 %
- USBL 15 %
- Gjensidige 15 %
- Urbanium v/ Espen Pay 10 %
- BackeGruppen 9 %
- Andre 26 %

Nøkkeldata:

- Tomtareal, utstikker 35 mål
- Antall leiligheter 850
- Bygningsmasse 2 - 8 etg. 76 000 m²
- Boligareal 71 000 m²
- Næringsareal 5 000 m²
- Byggetrinn (BT1 - BT8) 8
- Byggeperiode 2009 - 2016
- Første innflytting, BT1 Nov. 2011

Entrepriseform:

- Totalentrepriser, med separat anbudskonkurranse for hvert byggetrinn

Fasademateriale:

- **Sjørenga-teglstein** som énhetlig hovedmateriale i fasadene i alle byggetrinn
- Teglprodusent: Janinhof GmbH & Co. KG, D – Münster
- Mørtelleverandør: BMC AS

Sjørengautstikkeren, oversikt - Utbyggingen foregår på en utstikker i Bjørvika-området, med fundamentering på peler til fjell. I bakkant Barcode-utbyggingen, Operaen skrått opp t.v., Middelalderparken skrått opp t.h..

Arkitekter – Kontraktform:

Åpen prekvalifisering

4 arkitektkontorer

engasjert direkte av utbygger:

- LPO arkitekter as BT1
- MAD as BT2, BT5
- Jarmund/Vignæs AS BT3
i samarbeid med
4B Arkitekter AS og Context AS
- Kari Nissen Brodtkorb AS BT7, BT8

Entreprenører:

Totalentreprenør (TENT)

- AS Ing. Gunnar M. Backe BT1, BT2
- AF Gruppen BT3

Underentreprenør MUR

- Mjøndalen Mur & Puss AS BT1, BT2
- AF Gruppen BT3

Rådgivere:

RIB – engasjert av TENT:

- Norconsult AS BT1, BT2
- Dr. techn. Olav Olsen AS BT3

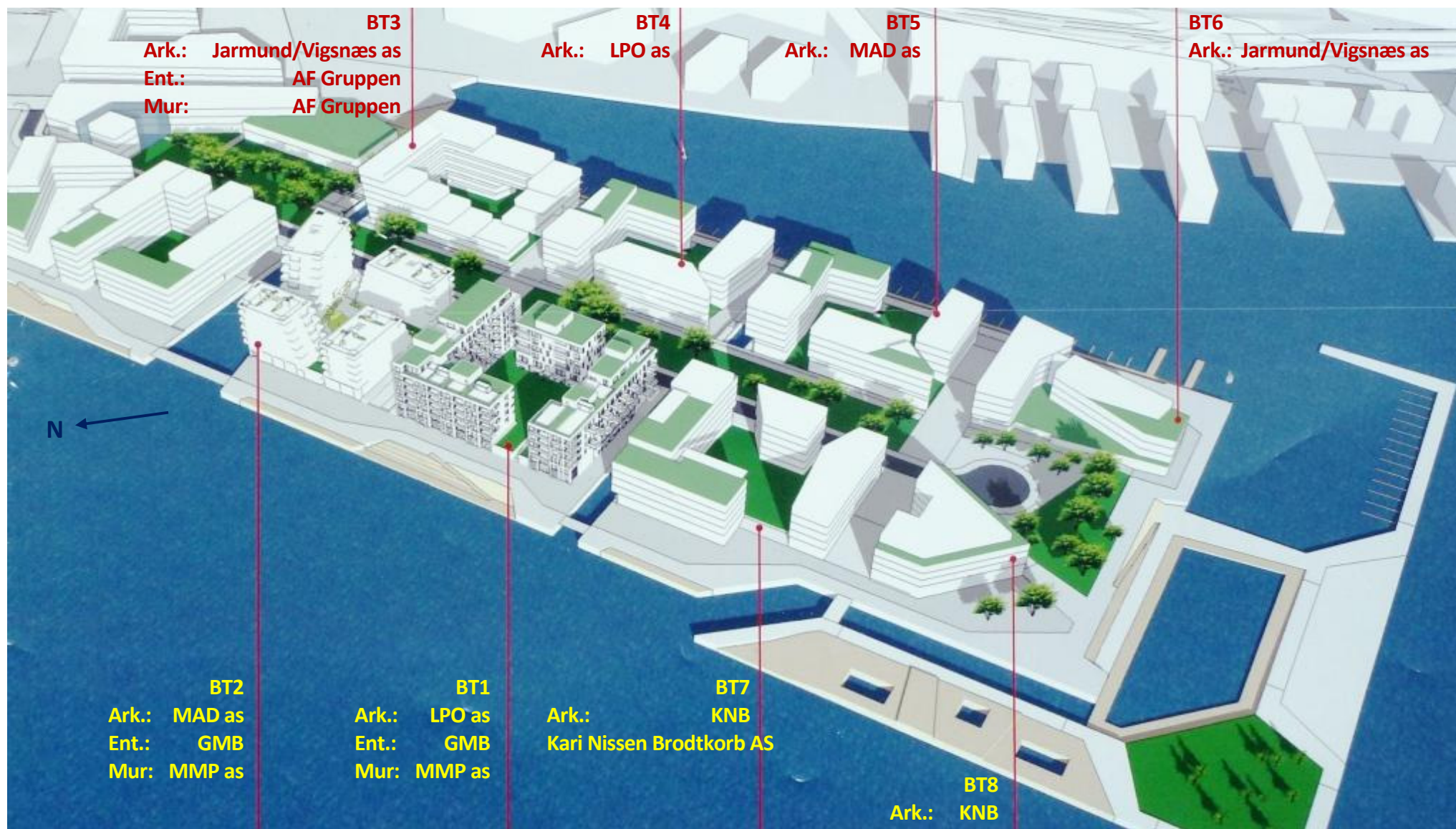
KS - Spesialrådgiver for teglfasadene

engasjert direkte av utbygger:

- Sivilingeniør Finn Madsø as BT1 - 8

■ Sjøregautstikkeren, oversikt – Byggetrinn 1 - 8

(Illustrasjon: Sjøregaut Utvikling KS)

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 1. LPO arkitekter as

Bilde 1.1: BT1 - Bygg A, NV-fasade mot havnepromenade. NV-fasaden har utkragede, skråstilte balkonger med murte brystninger. Gavlfasaden mot NØ har utkragede skråkarnapper i annenhver etasje.

Bilde 1.2: BT1 - Bygg C, SV-fasade mot Ytre kanal og BT7. Akershus festning og Havnelageret kan skimtes i bakgrunnen mot NV.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.1: BT2 - Bygg A og D, NV-fasade mot havnepromenade / Bygg A og B, NØ-fasade mot Indre kanal. Ekebergrestauranten kan skimtes i bakgrunnen. Kvartal med 5 - 7 etasjer med næringsvirksomhet i høy 1. etasje. Alle fasader utføres med teglforblending. Alle fire bygg har én innoverhellende gavlfasade mot nabobygg med helningsvinkel 22,6 ° inn fra vertikalaksen, også forblendet med tegl.

Sjøregautstikkeren - Bygetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.2
NV-fasade mot Havnepromenade

■ Sjøengautstikkeren - Byggetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.3: BT2 - Bygg A, NV-fasade mot havnepromenade, ved hjørnet mot Indre kanal. Indre gårdsromterrasse med grøntareal i plan 2.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.4: BT2 - NØ-fasade mot Indre kanal, NV-fasade mot havnepromenade og Bjørvika havnebasseng t.h. på bildet.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.5: BT2 sett fra øst. Havnelageret kan skimtes i bakgrunnen mot vest.

Bilde 2.6: BT2 - Indre gårdsrom sett fra øst.

Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Ark. MAD as

Bilde 2.7: BT2 - Bygg C, SØ-fasade mot indre vei og park.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 3. Jarmund / Vignæs AS Arkitekter MNAL

Bilde 3.1:
BT3 sett fra vest med Indre park t.v. og Indre basseng t.h. på bildet. Karrékvartal med indre gårdsrom i 3 - 8 etasjer.

Takterrasser med beplantning. Ekebergrestauranten kan skimtes øverst t.h. på bildet.

Utvendige fasader hovedsakelig i tegl, innvendig fasader mot gårdsrom samt hjørnepartier av utvendige fasader med puss eller platekledning.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 3. Jarmund / Vignæs AS Arkitekter MNAL

Bilde 3.2:
SØ-fasade, kaipromenade mot Indre basseng. Begge hjørnefasader mot SØ og NØ har trinnvis utkraging på ca. 0,5 m for hver etasje. Teglfasadene i hver etasje har opplegg på stålvinkel utkraget fra betongdekke.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 4. LPO arkitekter as

*Bilde 4.1
BT4 sett fra vest med Indre park
t.v. og Indre basseng og Ytre
kanal t.h. på bildet.*

Karrékvartal med indre gårdsrom i 4 - 7 etasjer.

Takterrasser m/beplantning.

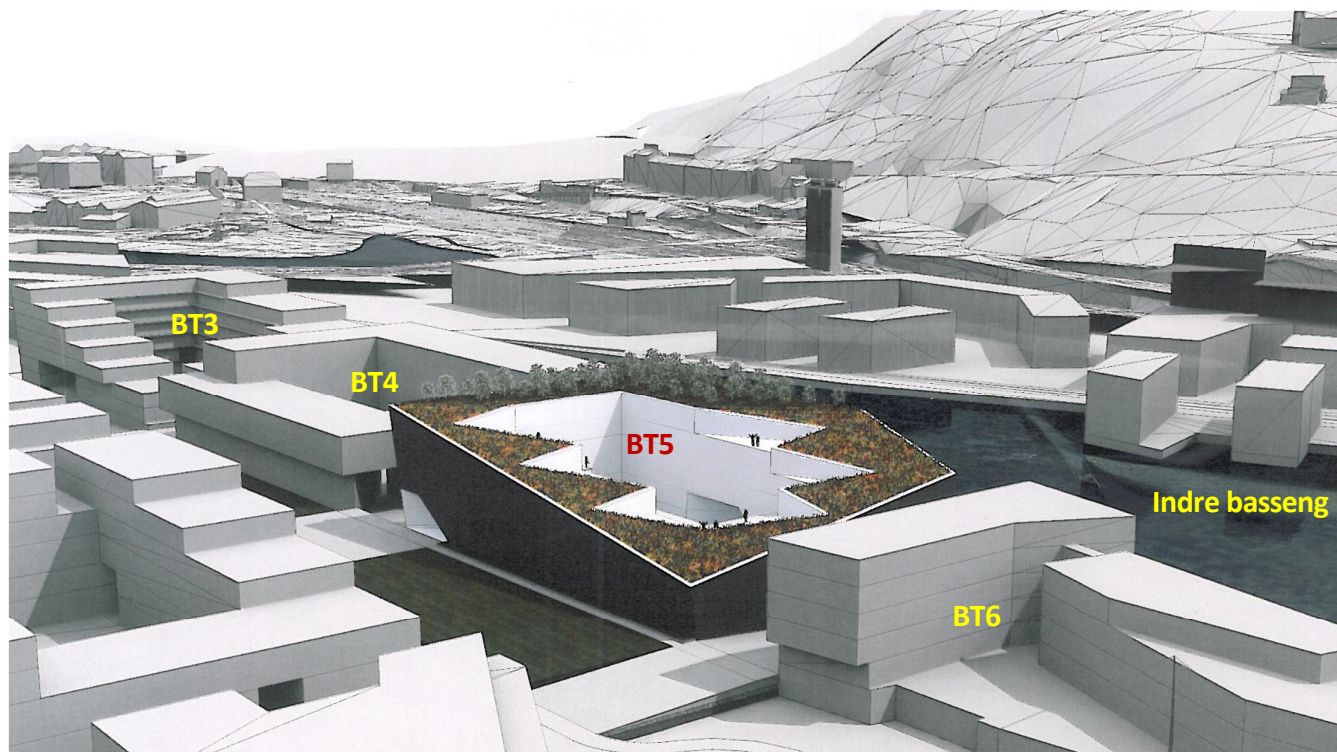
Alle fasader forblendet med tegl, også inntrukne balkongfasader mot gårdsrom.

■ Sørengautstikkeren - Byggetrinn 4. LPO arkitekter as

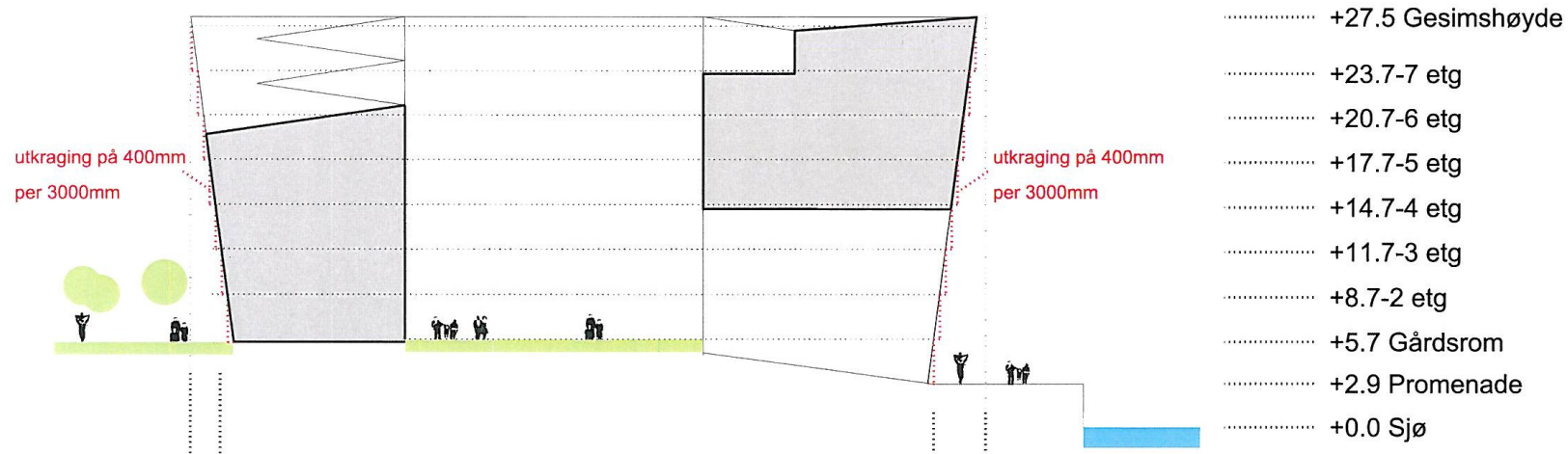
Bilde 4.2: BT4 - Kveldsutsikt mot SV fra takterrasse.

■ Sjøregautstikkeren - Bygetrinn 5. Ark MAD as

Bilde 5.1 (t.v.):
BT5 sett fra vest.
Studie av utoverhellende skrå fasader.

Bilde 5.2 (under):
Tverrsnitt gjennom bygning - studie av skrå fasade.
Horisontal utkraging på 400 mm pr. 3 meter etasjehøyde.

Sørengautstikkeren – Teglforblanding av fasader. Krav

Utseende – målsettinger

- Stor variasjon i det arkitektoniske uttrykket
- Helhetlig boligområde med en egen identitet
- **Sørenga-teglstein, én og samme tegltype som hovedmateriale i fasadene i alle byggetrinn.**

Produsent: Janinhof GmbH & Co. KG, D - Münster, Tyskland

Type: Glatt, blå-brunnrød-sjattert hulltegl, 35 MPa fasadetegl.

Utseende: Steinene har en spesiell glans i overflaten som gjør at de får en sølvfarget refleks i sollys. Teglfasadene vil derved reflektere blåfargen i omliggende sjø rundt Sørengautstikkeren og forsterke bomiljøets maritime karakter.

Format: BT1 og 2: $l \cdot b \cdot h = 250 \cdot 85 \cdot 54 \text{ mm}$ / BT3: $l \cdot b \cdot h = 290 \cdot 85 \cdot 54 \text{ mm}$

Egenskaper (karakteristiske / deklareerte):

Trykkfasthet 35 MPa (35 - 65)

Frostbestandighetsklasse: F2

Densitet, teglgods 2.200 kgm³

Vannabsorpsjon 3 - 5 vekt-%

Minuttsug: 0,3 kg/(m²·minutt)

Toleranser: $T_m = \pm 2,5 \%$ av deklartert tilvirkningsmål (gjennomsnittlig steinmål i leveransen)

$R_m = 10, 5, 4 \text{ mm}$ for steinens lengde-, bredde-, høydemål (diff. mellom største og minste mål i leveransen)

- **Murmørtel** - Mørtelklasse M15, gjennomfarget sortpigmentert mørtel med vannavvisende tilsetning

Teglforblanding - Krav

- **Forband:** Vilt forband med tilfeldig, innmurte koppstein
- **Fugetype:** Rett fuge i plan (maks 3 mm innrykk), komprimert og pinnespekket med ru overflate, ref.
- **Fugetykkelse:** 13 mm / Fugeklasse F2
- **Kontrollklasse:** Normal kontroll
- **Toleranseklasse:** Retningstoleranseklasse RC / Planhetstoleranseklasse PC
- **Eksponeringsklasse:** 4 (maritimt miljø)
- **Rengjøring:** Ferdig murverk skal være rent og uten flekker.
Det skal mures nøyaktig for å unngå mørtelsøl på teglstein.
Teglmurverket skal ikke syrevaskes.

Etter avtale blir teglfasadene vasket med en spesiell sitrussyre (Syr á) for å fjerne mørtelslør i tegloverflaten.

Sjøregautstikkeren – Teglforsblending av fasader. **Utfordringer**

Praktiske utfordringer

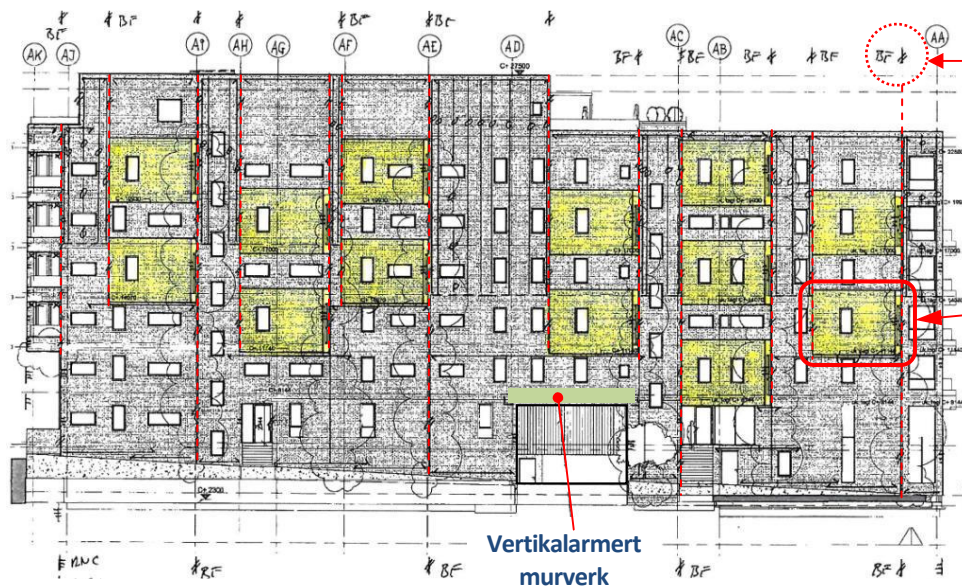
- **Lavtsugende teglstein**
  - Sen opptørking under muring, forsinket fremdrift med komprimering og avtrekk / pinnespekking av mørtelfugene
  - Problem med mørtelavrenning på underliggende teglstein ved komprimering og avtrekk / pinnespekking av mørtelfugene
  - Fjerning av mørtelavrenning vha. filsebrett gir mørtelslør på teglflatene, og derav behov for rengjøring med sitrusyre.
- **Komplisert fasadegeometri**
  - utmurte karnapper / inntrukne terrasser / påhengte balkonger
  - murte brystninger på utkragete balkonger og inntrukne terrasser
  - opplegg på stålvinkler i mellometasjer,
  - store åpninger med vertikalarmert murverk over åpningene

Statiske og praktiske utfordringer

- Komplisert fasadegeometri med
  - mange små og store åpninger / sideveis forskyvning av åpninger i påfølgende etasjer
- Vertikale bevegelsesfuger, plassering i fasadegeometrien
- Tegloverdekninger over store åpninger med store laster fra ovenforliggende teglfasade
- Forankring og avstivning av skrå teglfasader, innoverhellende og utoverhellende

Bilder under: BT1, bygg A.

NØ-fasade med utmurte karnapper mot tverrgate og BT2
 NV-fasade m/ utkragete balkonger mot Havnepromenade

Vertikale
 bev.fuger
 (13 stk.)

Utkragede
 karnapper
 på NØ-
 fasaden
 (13 stk.)

■ Sørengautstikkeren - Byggetrinn 2. Vertikale teglfasader - Veggoppbygging

YTTERVEGG, 380 mm veggykk. m/ 250 mm isolasjon:

85 mm teglforblending murt med Sørenga teglstein.
Steinformat $l \cdot b \cdot h = 250 \cdot 85 \cdot 54$ mm.
Pinnespekkede mørtelfuger,
mørtelkl. M15 m/ vannavvisende tilsetning.

34 mm drenert, ventilert luftrom

50 mm murplate

Vindpapp, Tyvek (NB: ikke platekledning)

148 mm isolert stendervegg i tre (klimavegg)

Diffusjonstett folie

50 mm innvendig, isolert utlekting

13 mm gips

FORANKRING AV TEGLFORBLENDING:

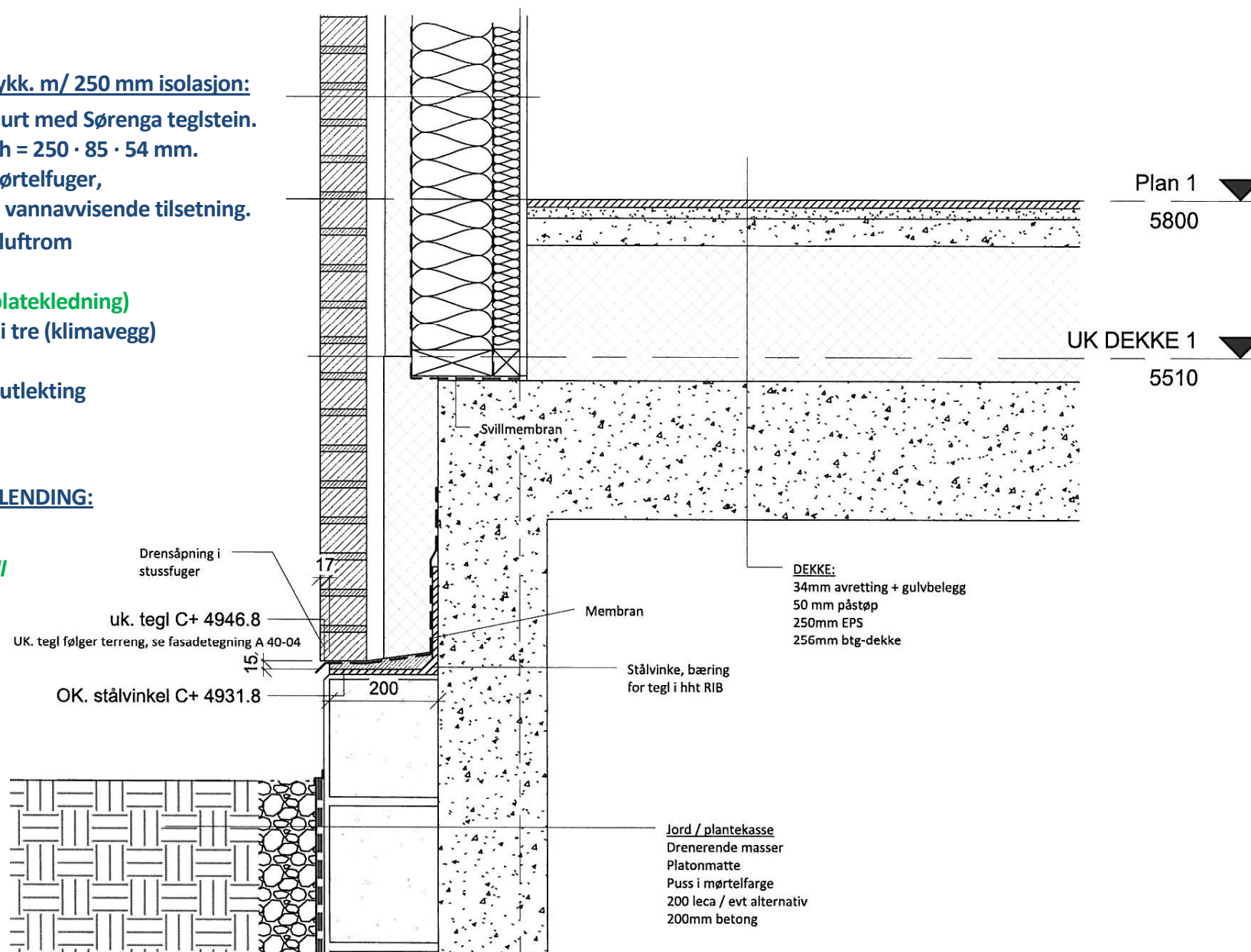
85 mm fri binderlengde

Forankring i trestendere / svill

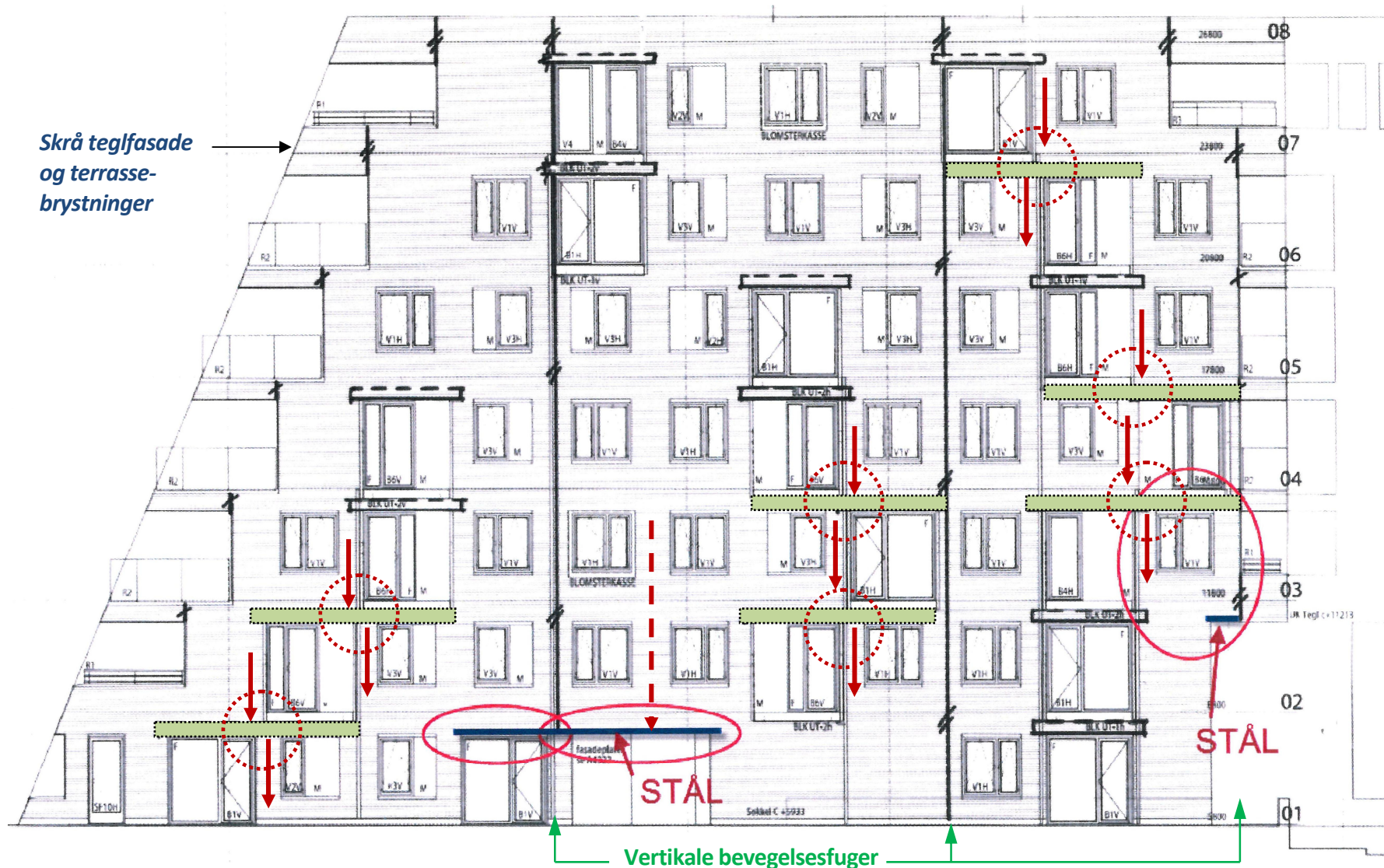
Etg. Type, Ø 4 mm rustfritt

0 - 5 BI-skrubindere

5 - 8 BI-skiner (bev.)

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Vertikale teglfasader – Fasadegeometri / Vert. bevegesfuger / Tegloverdekninger

BT2 - Bygg B, SV-fasade mot gårdsrom.

Utfordringer: Fasadegeometrien / plassering av åpninger vanskeliggjør nedføring av vertikallaster og plassering av vertikale bevegesfuger.

○ Sideveis forskyvning av vertikallaster i teglforblendingen rundt åpninger i påfølgende etasjer, som angitt med rødstiplede sirkler på fasadeopprisset, nødvendiggjør fugearmering og eventuell vertikal skjærarmering til begge sider, som angitt med grønnmarkerte, stiplede felt.

■ Sørengautstikkeren - Byggetrinn 2. Vertikale teglfasader – Plassmurte, armerte tegloverdekninger. Store spenn og laster

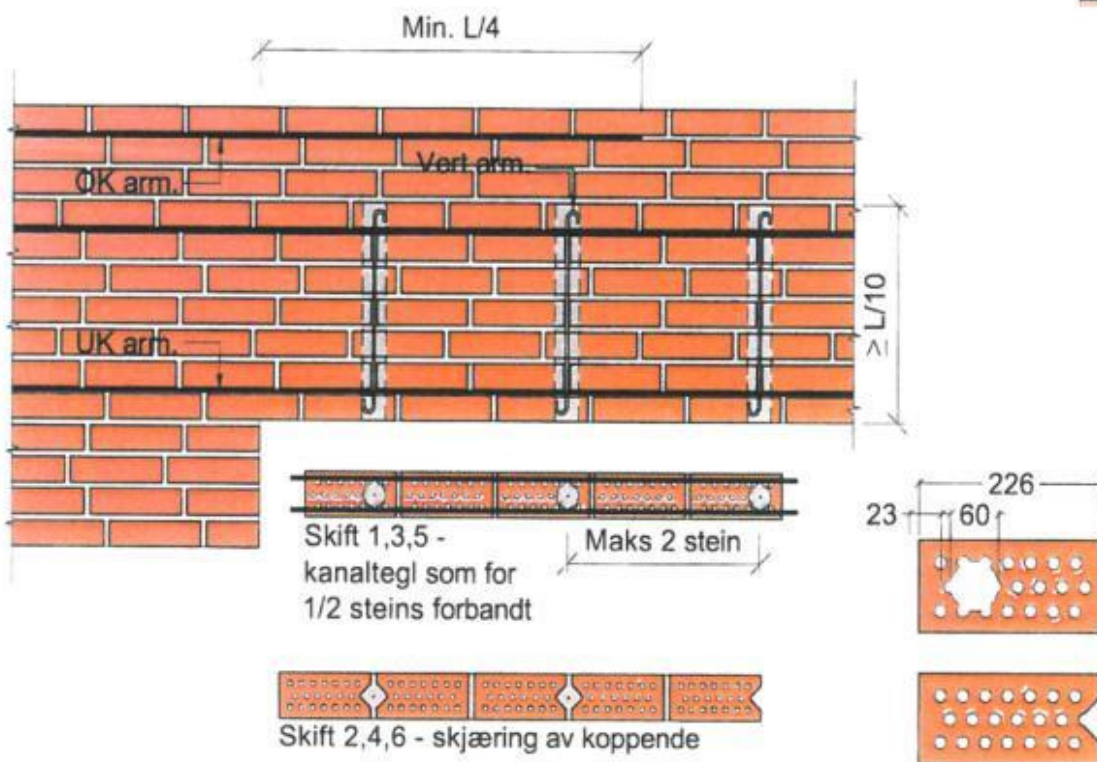
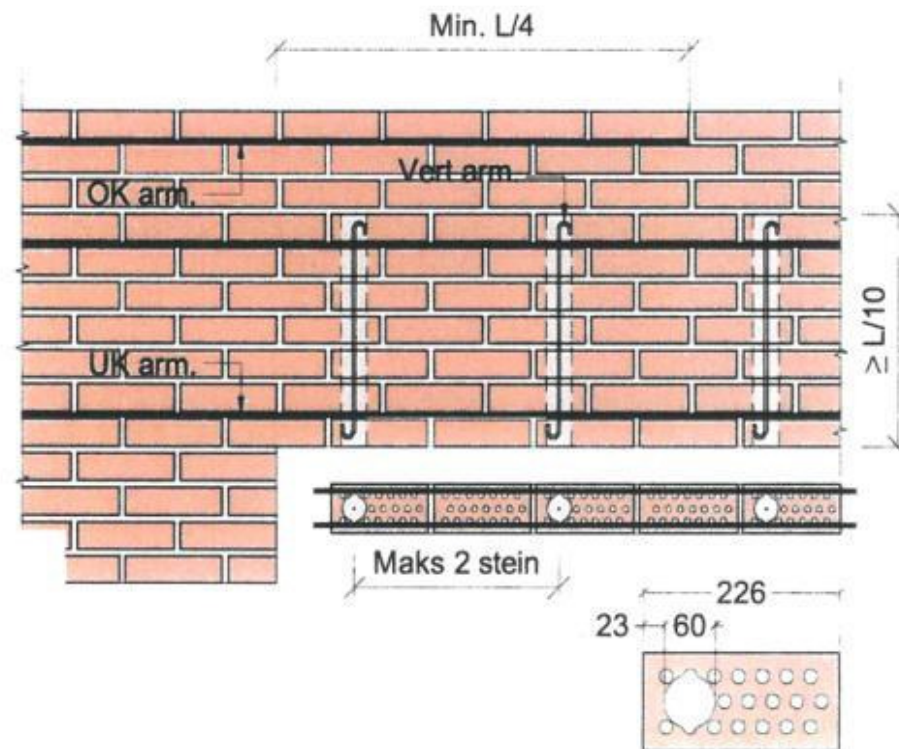
Tegloverdekninger

Plassmurt m/ vertikalarmering i utstøpte kanaler og fugearmering i bunn og topp av vertikalarmert parti.

Fig. t.h: 1/2-steins forband

Fig. under: 1/4-steins forband

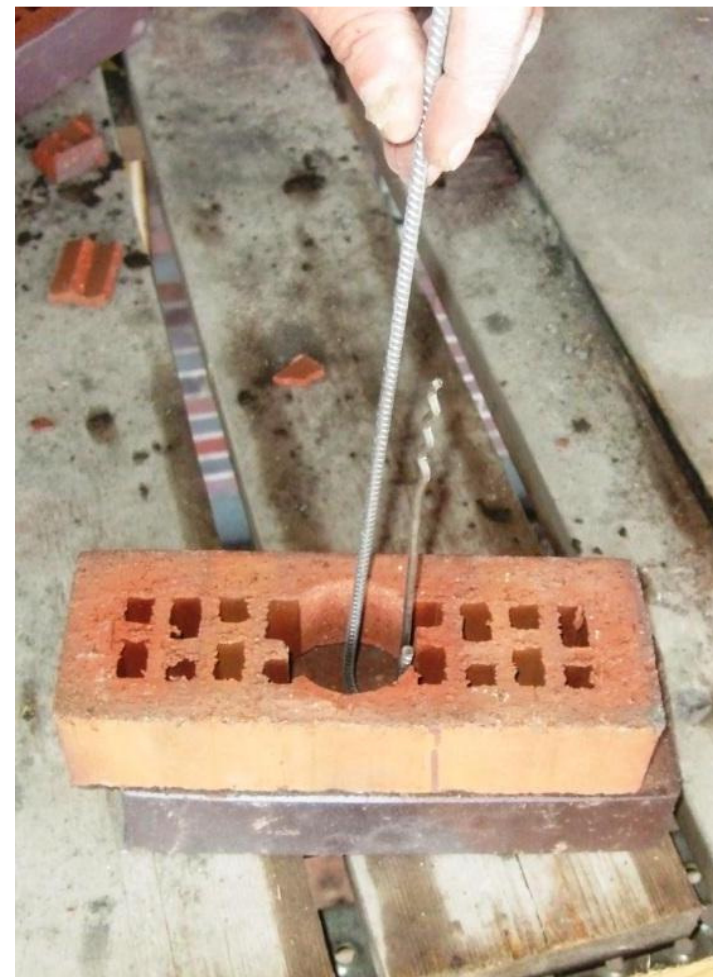
Bilde under t.h.: Håndverksmessig utførelse

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Vertikale teglfasader – Plassmurte, armerte tegloverdekninger. Mindre spenn og laster.

Bunnskiftet utføres av massivtegl med vertikal ankerstang fastgyst i utboret hull.

*Påfølgende skift utføres med kanaltegl og vertikal-
armering av gjengestang med endekrok, og utstøping
i nødvendig antall skift.*

■ Sjøengautstikkeren - Byggetrinn 2. Skråvegger - Konstruksjonsoppbygging

SKRÅVEGGER - SPESIELLE UTFORDRINGER

- Forankring
- Utglidning i bunn langs sokkel
- Klimapåkjenninger - Teglforblending / Teglstein / Mørtelfuger / Beslag

SKRÅVEGG 1, 480 mm veggykkelse m/ 250 mm isolasjon – Konstruksjonsoppbygging som tak:

- 85 mm teglforblending murt med Sjøenga Parallelogramteglstein 35 MPa og stålglatte mørtelfuger (mørtelkl. M15 m/ vannavvisende tilsetning)
- 45 mm drenert, ventilert luftrom m/ BI-forankringsskinne i 40 mm hatteprofil som understøttelse for teglforblending

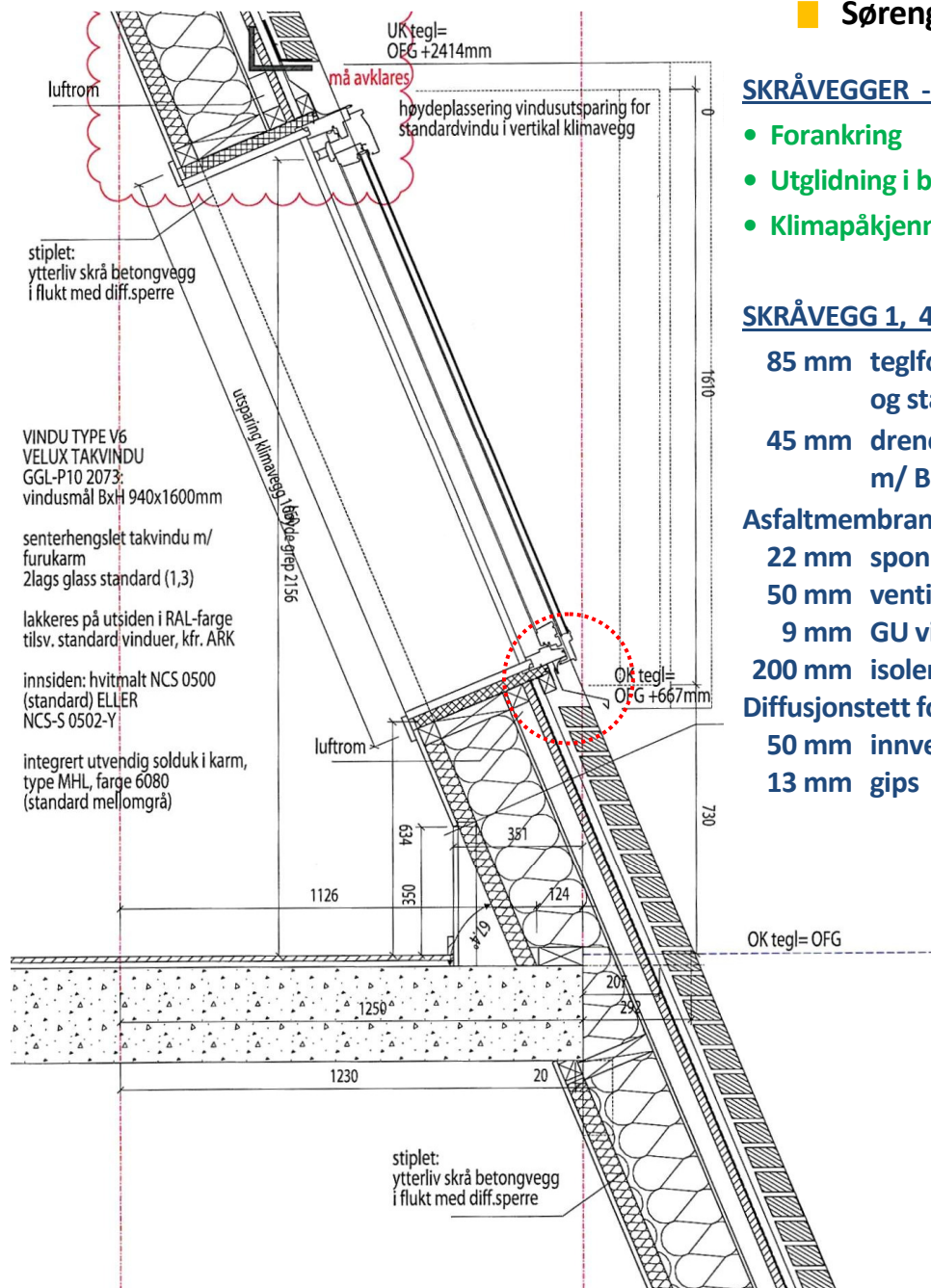
Asfaltmembran

- 22 mm sponplate, taktro
- 50 mm ventilert utlekting
- 9 mm GU vindsperre

200 mm isolert stendervegg/klimavegg dimensjonert for tegllast og vind

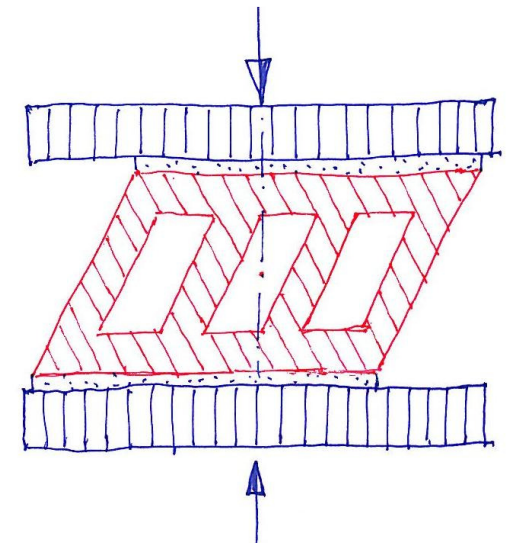
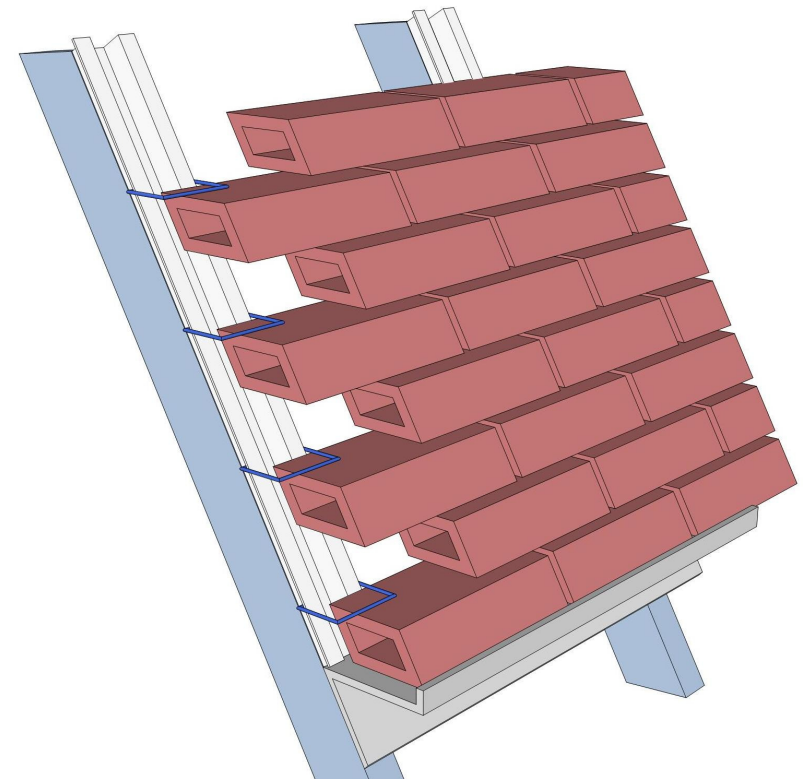
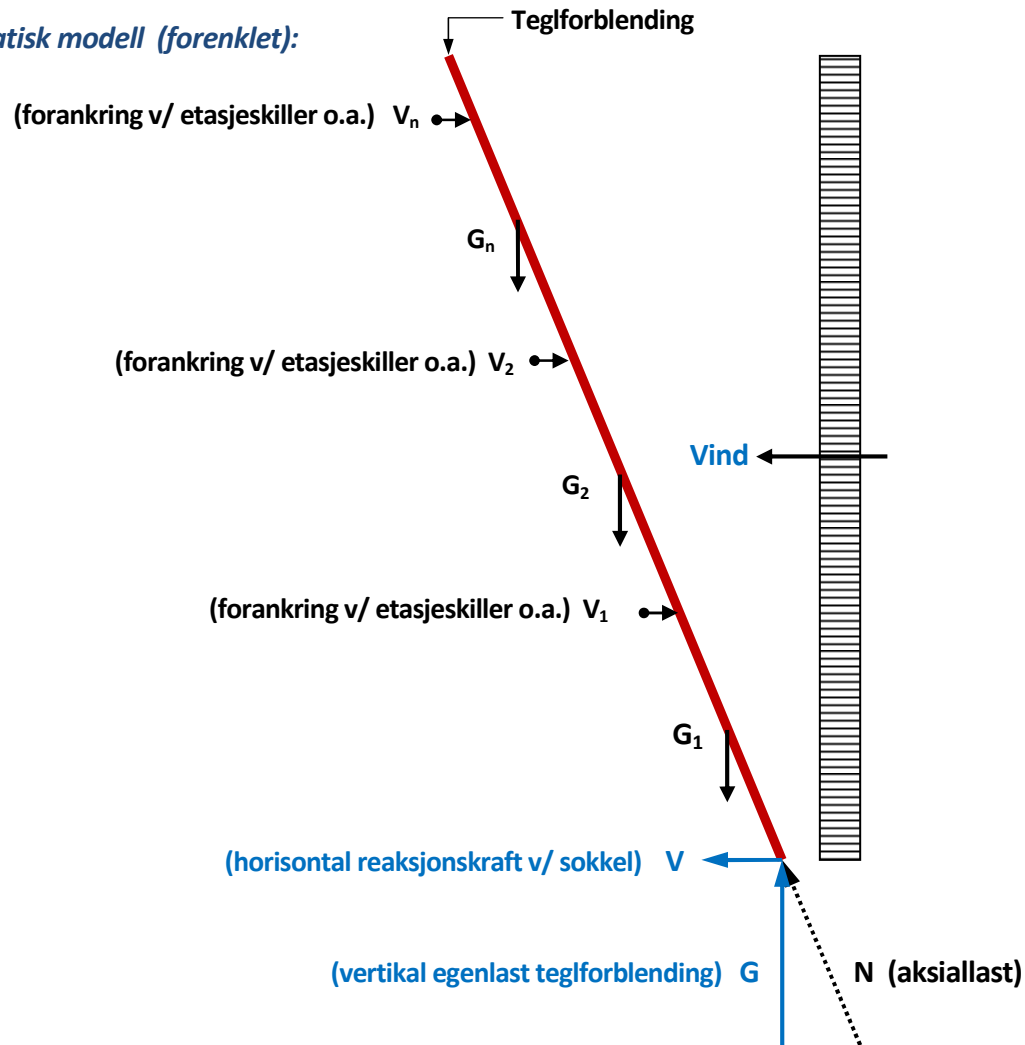
Diffusjonstett folie

- 50 mm innvendig, isolert utlekting
- 13 mm gips

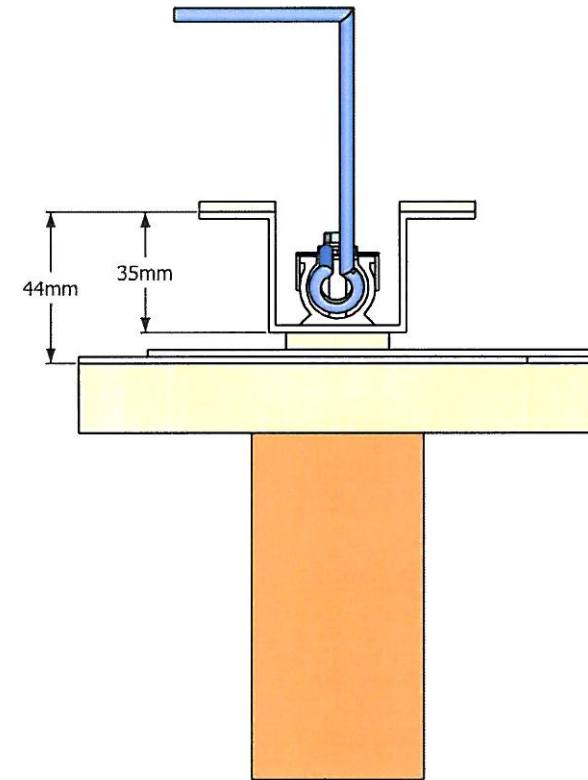
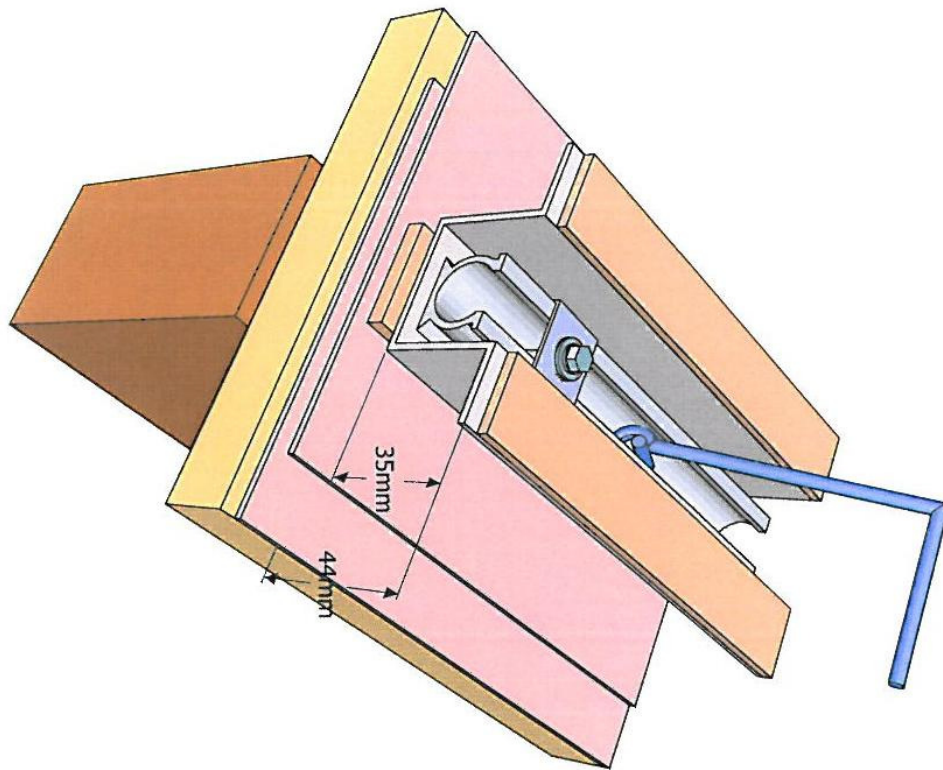
■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Skråvegger – Forankring av teglforblending. Idéutkast BI-Produkter AS m/ hatteprofilskinner

Statisk modell (forenklet):

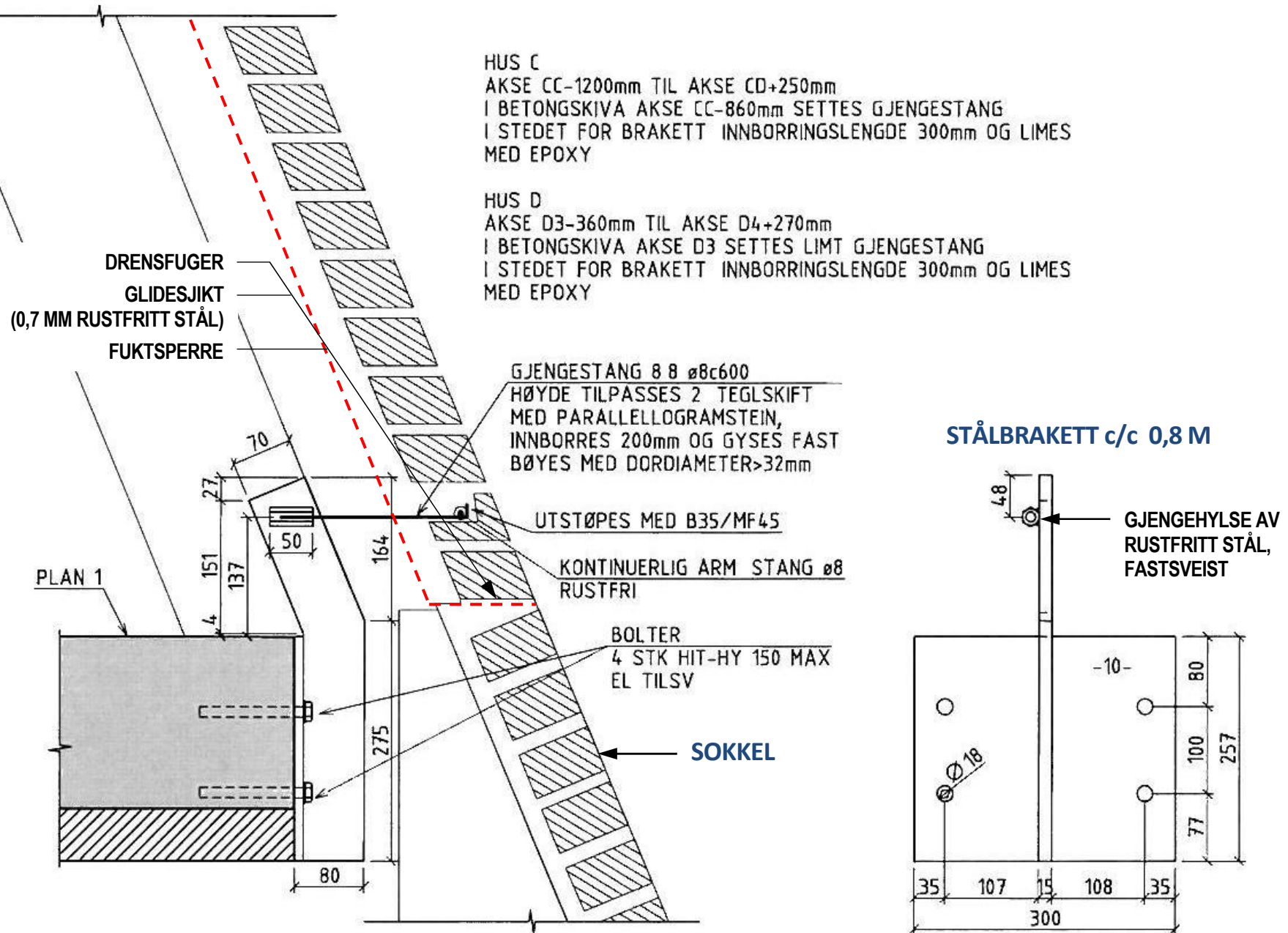
Parallelogramteglstein.
Endelig utforming.
Testing av trykkfasthet.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Forankring - Valgt løsning m/ BI-skiner i hatteprofil

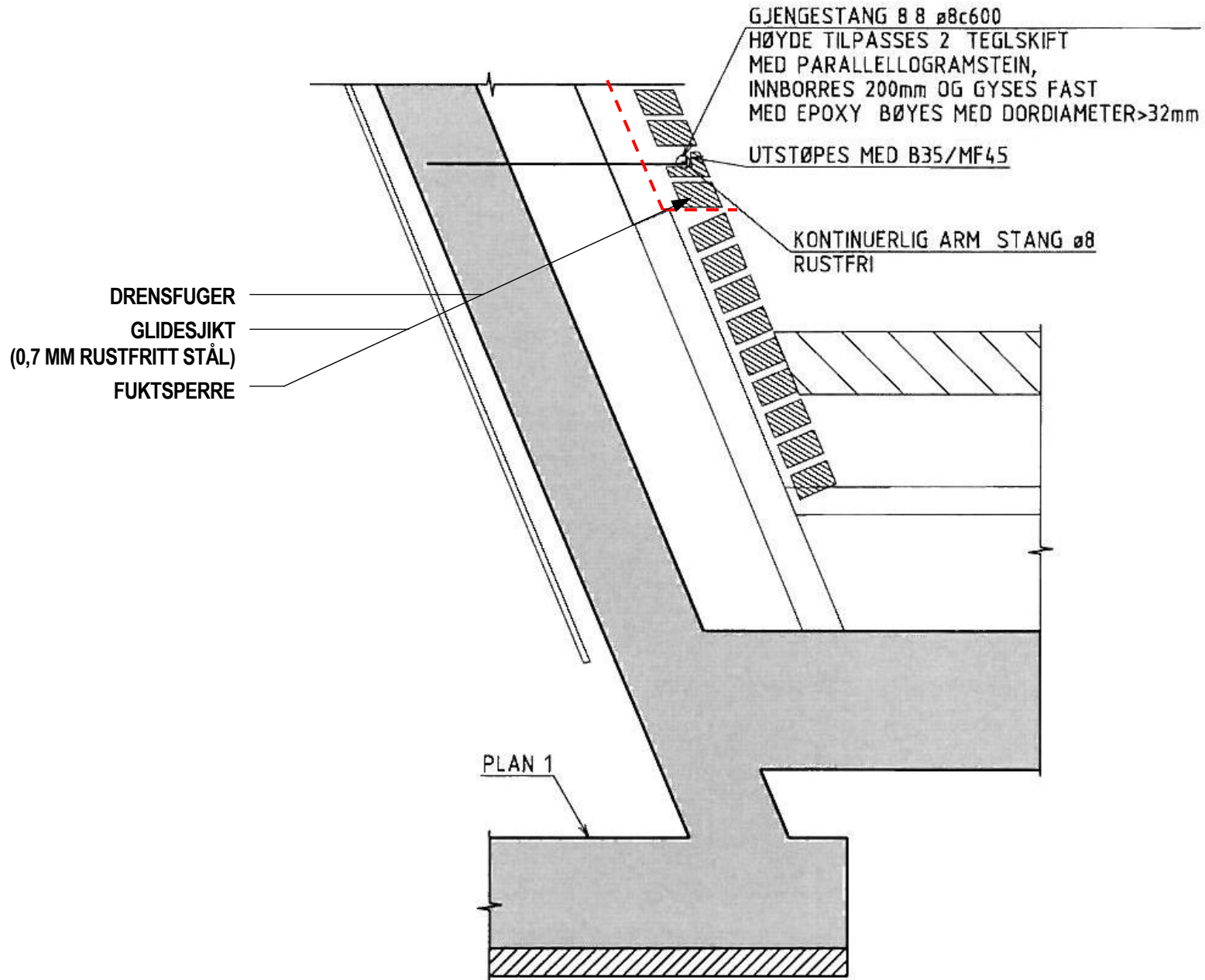

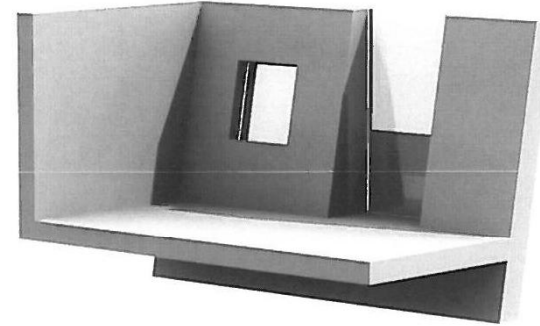
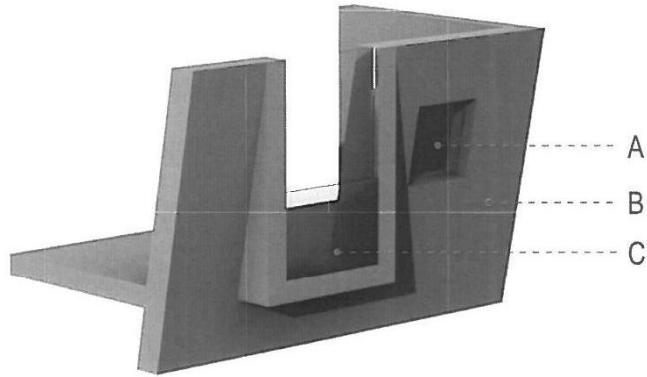
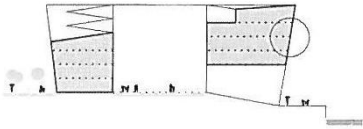
■ Sjøengautstikkeren - Byggetrinn 2. Forankring v/ sokkel mot trevegg, hus C og D – RIB v/ Norconsult AS

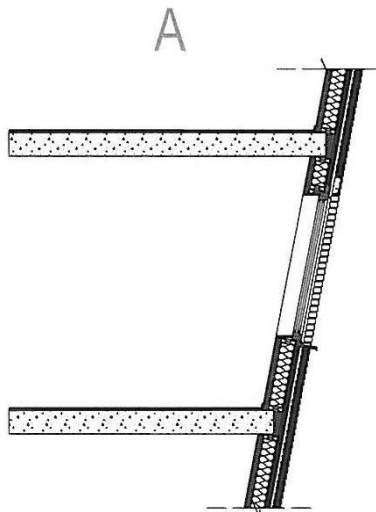
Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 2. Forankring v/ sokkel mot betongvegg, hus A og B – RIB v/ Norconsult AS

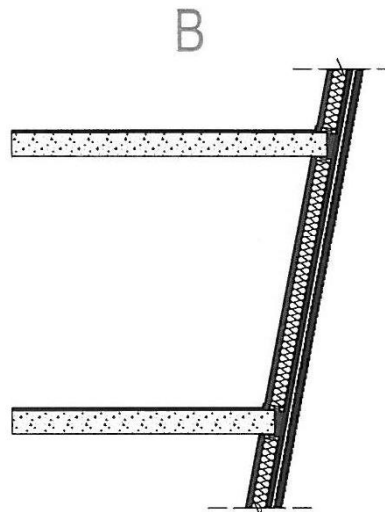
■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 5. Ark MAD as

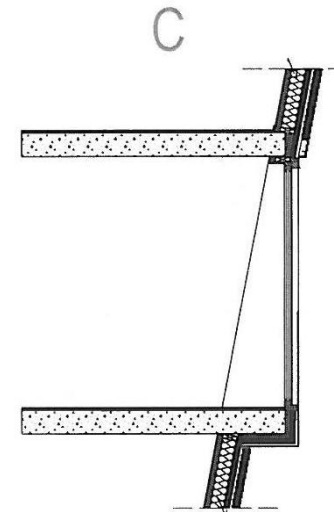
BT5:
*Detaljsnitt av skråvegg.
Mulighetsstudier 1.
MAD as.*

Detaljsnitt av skrått fast vindu

Detaljsnitt av skrå vegg

Detaljsnitt av nisje med fransk balkong

Sørengautstikkeren - Byggetrinn 5. Ark MAD as

BT5 - Detallsnitt av skråvegg.

Mulighetsstudie, statikk - Sivilingeniør Finn Madsø as.

Utfordring:

Opptak av permanent, horisontal reaksjonskraft fra utoverhellende teglforblending i innmurte forankringsfester (permanent strekklast).

Opptak av resulterende, horisontal reaksjonskraft i bunn av teglforblendingen nede ved sokkel (med evt. glijdesjikt her).

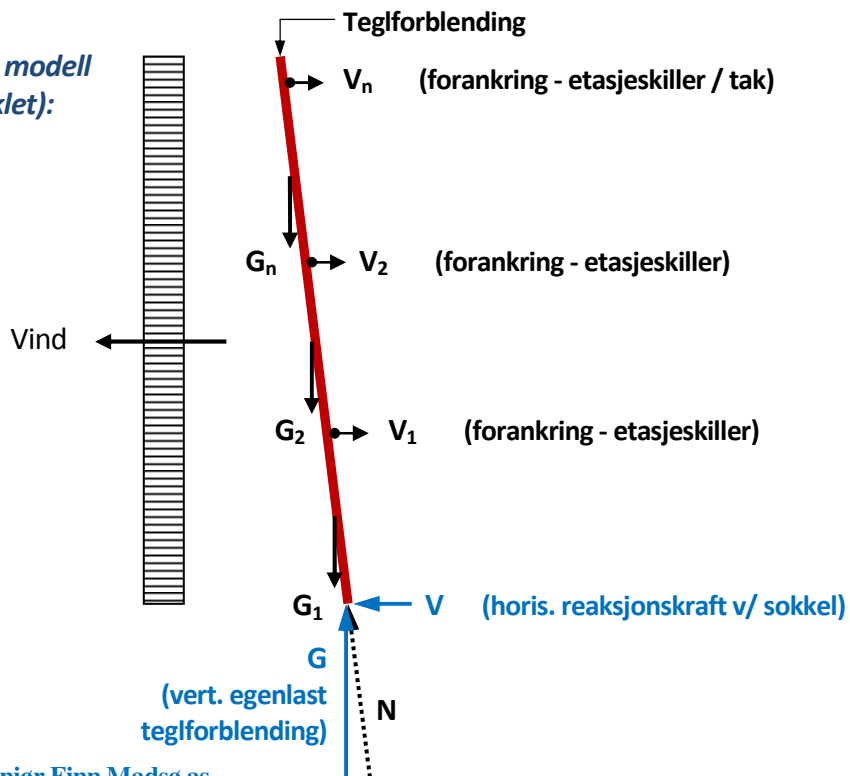
Mulighet 1: *Vertikalarmering av teglforblendingen.*

Forankringsfester i dekkeforkant i hver etasje med innmurte forankringsbøyer rundt vertikalarmeringen, som gir sikker innfesting.

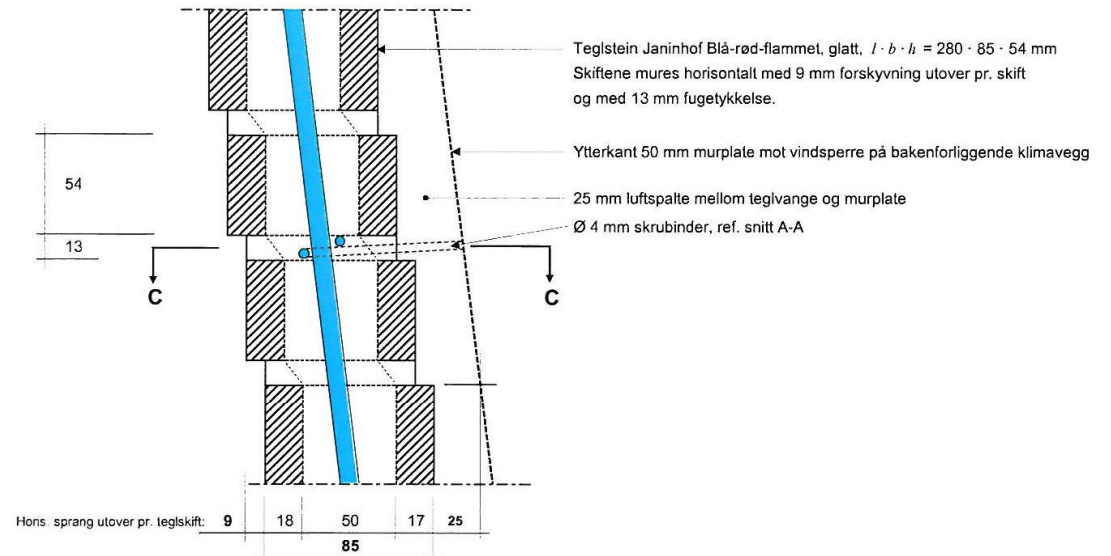
Teglforblendingen spenner fritt mellom etasjeskillerne.

Vertikalarmeringen og forankringsfestene dimensjoneres for opptak av permanente laster fra teglforblendingen mellom etasjeskillerne og fra vind.

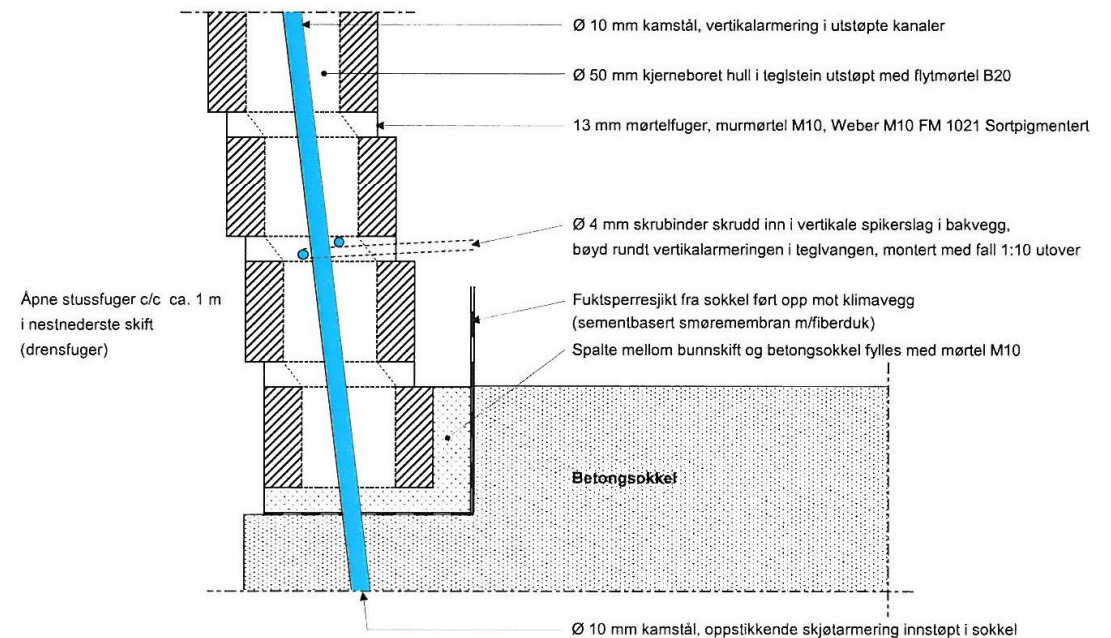
Statisk modell (forenklet):

VERTIKALSNITT B-B VED ETASJESKILLER, H = 3,0 M OVER SOKKEL:

VERTIKALSNITT A-A VED SOKKEL:

■ Sørengautstikkeren - Byggetrinn 5. Ark MAD as

BT5 - Skråvegg. Mulighetsstudie 2 - Corium teglfliselementer, Wienerberger UK.

Utlektet platekledning av korrugerte metallplater med påsatt teglkledning, og som monteres på vertikale stålprofiler festet i dekkeforkant i hver etasje.

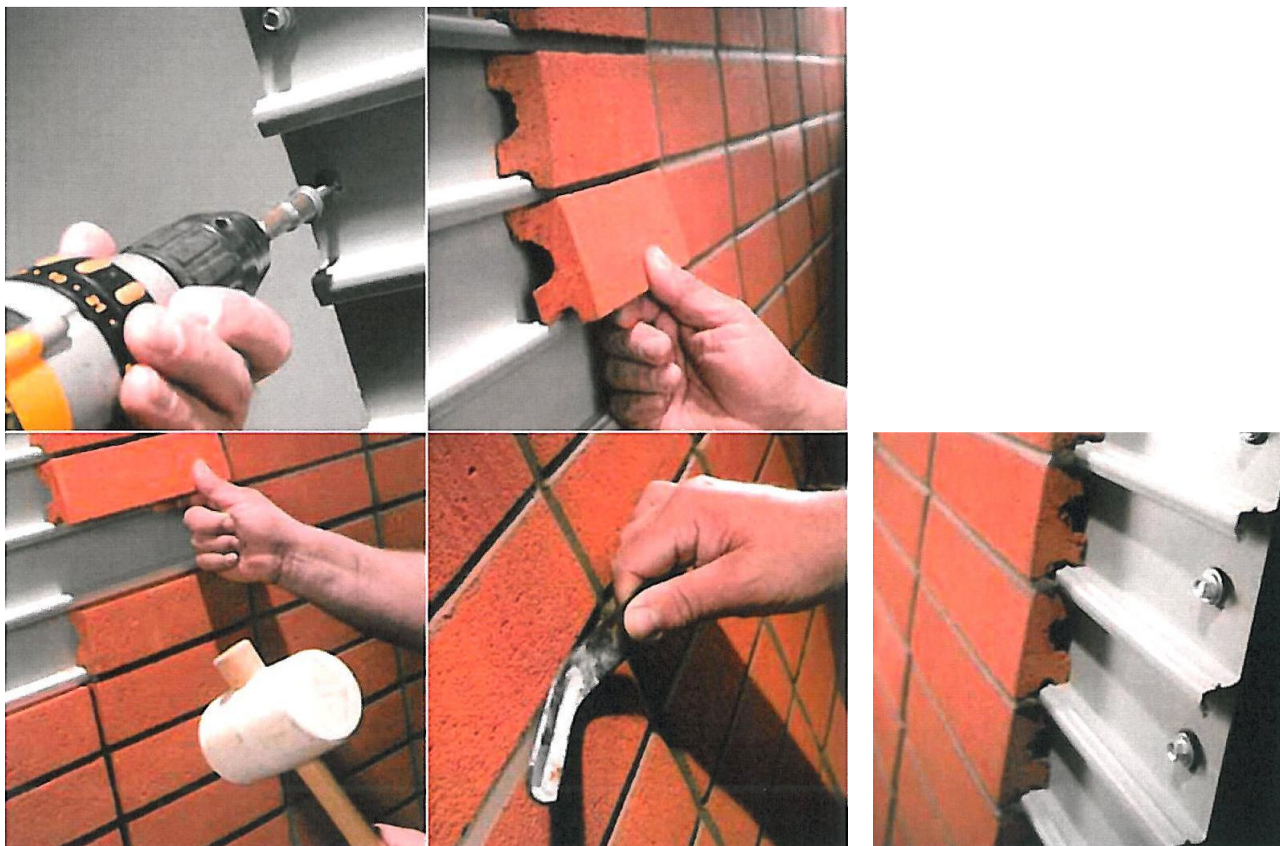
Teglkledningen består av tynne teglstaver som "klipses" fast i metallplatenes korrugering i horisontale rekker.

Fuger mellom teglstavene spekkes ut med en spesiell spekkmørtel.

Korrugeringen og mørtelfugene skal fungere som nødvendig fastholdelse av teglkledningen, uten noen form for mekanisk forankring/innfesting av teglstavene.

Begrensninger:

- *Sertifisering - Corium kun sertifisert for anvendelse i vertikale fasader og dimensjonerende vindlast < 2 kN/m².*
- *Levetid - 60 år, forutsatt regelmessig ettersyn for å kontrollere kledningens klimabestandighet.*
- *Bevegelsesfuger - Oppdeles med vertikale bevegelsesfuger for hver 10 m fasadelengde.*
- *Ventilering - Hverken BRE-sertifikatet eller systembeskrivelsen spesifiserer at fasadekledningen er ventilert (luftet kledning / totrinns tetting).*

KONKLUSJON

Plassmurt, vertikalarmert teglforblending sikrere løsning!

■ Sørengautstikkeren – Teglforblanding av fasader. Beslagløsninger - Gesimsbeslag / Parapetbeslag

Anm.:

- Vertikale temperaturbevegelser i teglforblanding på høye fasader vil kunne gi skadelige deformasjoner i gesimsbeslaget.
- Gesimsbeslaget bør ha minst 35 mm utspring fra tegllivet.

Fig. 1:
Eksempel på parapetavslutning for murt teglforblanding.
Byggforskserien 542.301
Murt forblanding (2009)

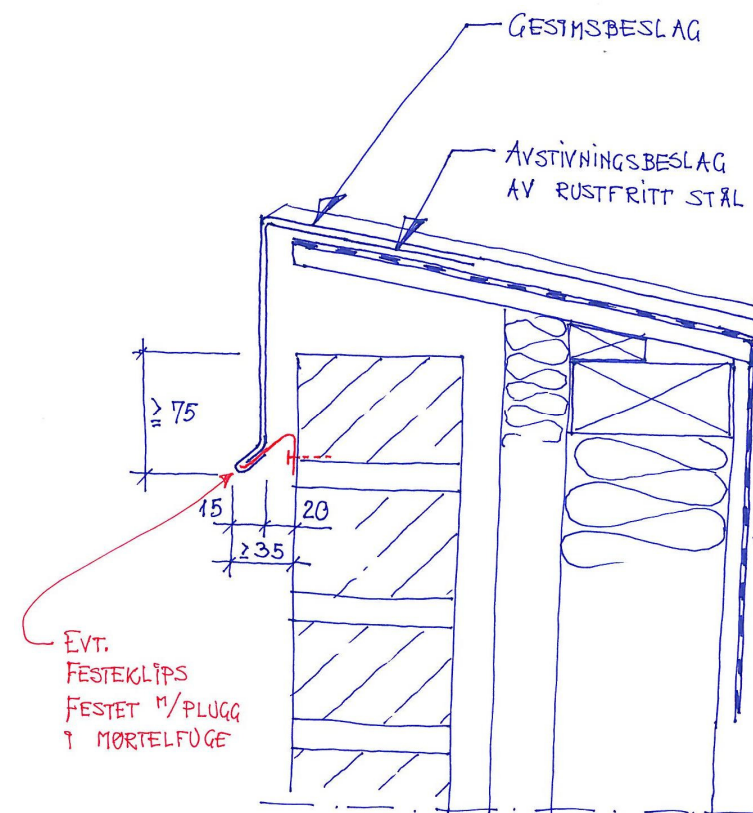
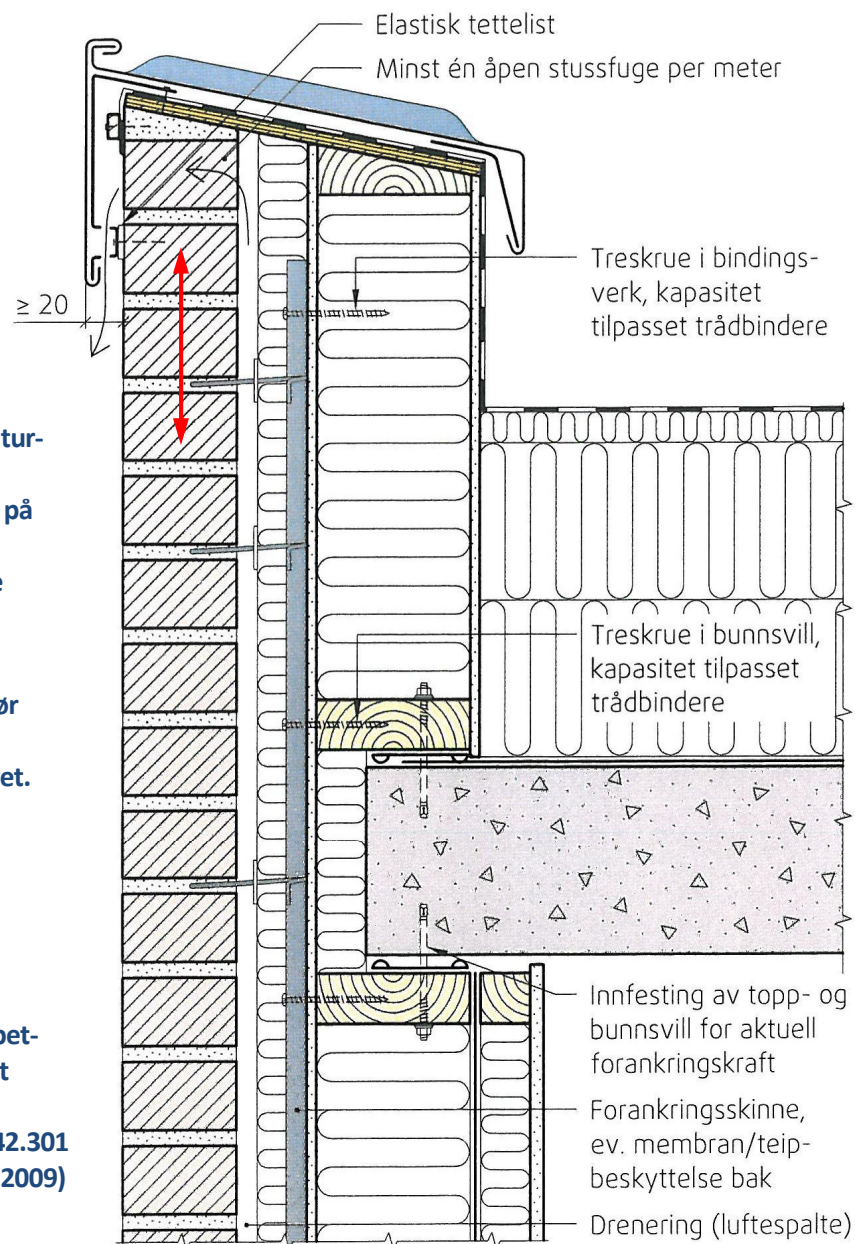

Fig. 2:
Eksempel på parapetavslutning for murt teglforblanding på Sørenga, BT1. Prinsippskisse.

■ Sørengautstikkeren – Teglforblanding av fasader. Beslagløsninger - Vindusinnsetting. Sålbenkbeslag

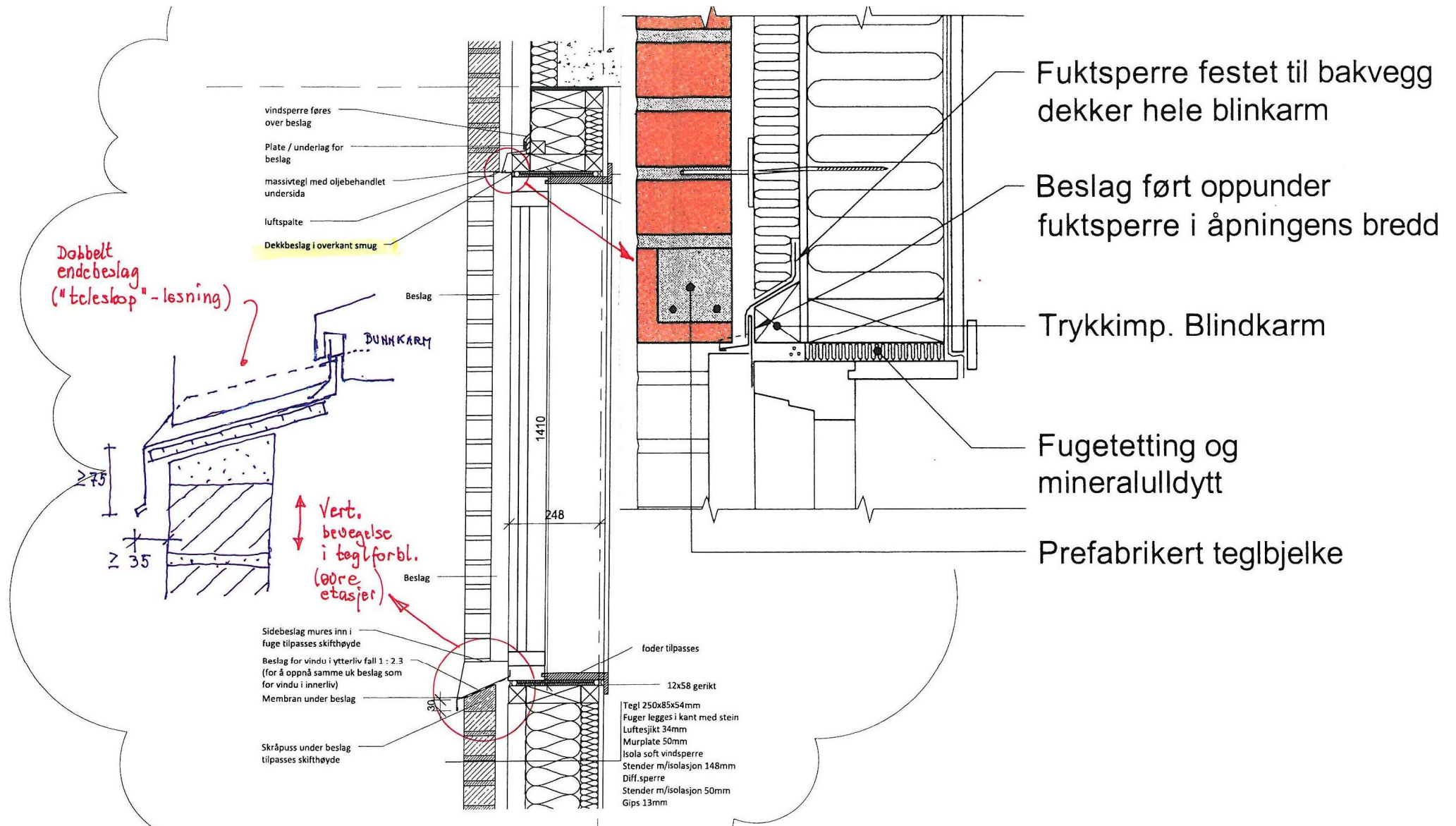

Fig. 3: Eksempel på vindusinnsetting og beslagløsning i sålbenk og toppfals på Sørenga. Prinsippskisse.

■ Sjøregautstikkeren – Teglforblanding av fasader. Beslagløsninger - Vindusinnsetting. Sålbenkbeslag

Fig. 3: Sjørega, BT 1. Eksempel på vindusinnsetting og beslagløsning i sålbenk, sidefals og toppfals på Sjørega. Separat endelokk i sålbenkbeslaget utføres med innfuget, smal vannfals og limes til sidefals med spesielt fugelime.

■ Sjøregautstikkeren - Byggetrinn 1 og 2

Bilde 2.8: Sjøregaboer på vei hjem fra jobb - uten trafikkproblemer.

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!